

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jana Jansová

**Dílo Karla Weinbrennera v kontextu architektury
pozdního historismu**

**The work of Karel Weinbrenner in the context of the
architecture of late historism**

Autoreferát disertační práce

Školitel: Prof. Kuthan Jiří, PhDr., DrSc., dr. h. c.
Praha 2020

Úvod

S architekturou Karla Weinbrennera jsem se poprvé setkala při výzkumu, jehož výsledkem byla diplomová práce na téma *Patronátní kostely rodu Liechtensteinů na jižní Moravě ve druhé polovině 19. století* vedená profesorem Jiřím Kuthanem, kde jsem při psaní krátkého medailonku o architektově životě a díle zjistila, jak málo faktů je o něm dosud známo. To byl první impulz, který vedl k rozhodnutí zjistit o jeho životě a díle více a zpracovat na toto téma disertační práci. Položila jsem si otázku. Proč, přestože je dílo Karla Weinbrennera nepřehlédnutelné v krajině Jižní Moravy a Dolního Rakouska a svou rozmanitostí a uměleckou úrovní nezůstává za díly známých architektů té doby, o jeho životě a díle v podstatě doposud nic není známo? Jak se vyvíjela jeho tvorba a co ji ovlivnilo?

Stav bádání

Osobnosti a dílu Karla Weinbrennera se česká uměleckohistorická literatura věnovala zatím jen okrajovými zmínkami, většinou ve spojitosti s kostely Navštívení Panny Marie v Poštorné nebo sv. Michaela archanděla Ladné. Například v knihách Jiřího Kuthana *Aristokratická sídla období klasicismu a Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, Aleše Filipa *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: sakrální výtvarné umění kolem roku 1900* a v knihách Pavla Zatloukala *Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku a Lednicko-valtický areál*. V zahraničí se osobnosti Karla Weinbrennera věnuje pouze Dieter Friedl ve svém blogu na internetu. Žádná samostatná publikace zabývající se životem a dílem Karla Weinbrennera zatím nevyšla ani v České republice, ani v zahraničí. Převážnou většinu informací tak bylo nutné vytěžit z dochovaných archivních materiálů.

Pro předkládanou práci byla stěžejní oporou obsáhlá kniha Pavla Zatloukala *Příběhy z dlouhého století*, která uvedla podstatným způsobem moravskou architekturu do evropských souvislostí. Eseje Jindřicha Vybírala, soustředěné do knihy *Česká architektura na prahu moderní doby* byla pro

můj výzkum cenná především množstvím dílčích témat a souvislostí a také podněty, vyplývajícími z vazby autora na rakouskou historiografii architektury. Jeho kniha *Století dědiců a zakladatelů* mi ukázala možnosti zkoumání stavební činnosti šlechtických rodů. V tomto smyslu byly ale pro mne nejen jako metodologická inspirace rozhodující dvě knihy Jiřího Kuthana *Aristokratická sídla období klasicismu* a *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, práce Martina Horáčka *Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu* i dva tituly, jejichž předmětem je architektura 20. století: Horáčková syntéza *Za krásnější svět* a fundamentální Vybíralova monografie *Leopold Bauer – heretik moderní architektury*. Jako metodologicky pro tuto práci přínosnou musím zmínit také knihu Věry Vostřelové *Zkamenělá hudba: Tvorba Bernharda Gruebera 1806–1882*. Konečně bylo také kvalifikovaně otevřeno téma německy mluvících architektů tvořících na našem území: Věra Laštovičková vydala v roce 2015 knižně svou studii *Cizí dům? Architektura českých Němců 1848–1891*. Doháněno je také zpoždění, které vzniklo nuceným odsunutím sakrální architektury ze zorného pole dějin umění. Velký podíl na tom má syntéza Aleše Filipa *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: Sakrální výtvarné umění kolem roku 1900*, která mi pomohla vyjasnit si i některé otázky metodologické. Dobovou situaci a kontexty sakrální architektury výborně osvětlují texty, soustředěné Alešem Filipem a Romanem Musilem do knihy *Neklidem k Bohu: Náboženské výtvarné umění v Čechách a na Moravě v letech 1870-1914*. Dobře je v současnosti již i u nás zpracována historie rodu Liechtensteinů. Bibliografii kvalitních prací v němčině můžeme sledovat už od 19. století, kdy na základě objednávky Liechtensteinů sepsal knihovník a ředitel liechtensteinské galerie ve Vídni Jakob von Falke (21. 6. 1825–8. 6. 1897) tři svazky *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein*. Představu o majetku rodu a jeho patronátních kostelech na počátku 20. století mi zprostředkovaly velmi podrobné knihy Franze Kraetzla (19. 1. 1852–19. 12. 1923) *Das Fürstenthum Liechtenstein und der gesammte Fürst Johann von u. zu Liechtenstein'sche Güterbesitz*. Velmi přínosné pro mé bádání byla i kniha Tomáše Winkelbauera *Liechtensteinové jako šlechta neznající hranice*. O osobnosti Jana Adama I. z Liechtensteina pojednává publikace Dobromily Brichtové, Miroslava Koudely a Marka Vařeky *Jan Adam I. z Liechtensteina -*

ekonom, politik a mecenáš /Johann Adam I. von Liechtenstein - Ökonom, Politiker und Mäzen: (30.11.1657-16.6.1712). Některé podrobnosti o osobnosti Jana II. z Liechtensteina jsem čerpala z knihy Eduarda Reichla Johann II. Fürst von und zu Liechtenstein. Sein Leben und Wirken.

Cíl bádání

Cílem disertační práce je pokusit se zaplnit bílá místa v biografii Karla Weinbrennera a zmapovat jeho dílo a tím přispět k svým malým dílem k poznání architektury konce 19. a počátku 20. století. Důraz byl přitom kladen na místo a specifika jeho tvorby v kontextu architektury pozdního historismu a nejvíce pozornosti soustředěno na Weinbrennerovy sakrální stavby.

Metodika bádání

Základní volba metodologických přístupů byla dána nutně interdisciplinárním charakterem výzkumu. Převažovaly tu metody, s nimiž běžně pracují příslušné segmenty historiografie, jiné například při sestavování Weinbennerovy biografie, další při studiu struktury a fungování liechtensteinské stavební kanceláře či při objasňování role církve jako stavebníka v 19. století. Samotné jádro, tedy výzkum uměleckohistorický, využíval vesměs tradičních metod dějin umění. V přípravné fázi výzkumu následovalo po prostudování veškeré relevantní literatury studium pramenů, především archiválií z liechtensteinské stavební kanceláře a dochovaných plánů. Jedním z výsledků této fáze byl předběžný soupis díla Karla Weinbrennera. Všechny stavby, které mu bylo možno připsat nebo u nichž bylo jeho autorství možné, jsem pak postupně studovala in situ, u každé provedla formální analýzu a snažila se rekonstruovat původní podobu stavby a jejího urbanistického kontextu. U všech navštívených staveb jsem pořídila podrobnou fotodokumentaci. Získávaný materiál byl pořádán jednak chronologicky, jednak typologicky. Jakmile se soupis Weinbrennerova díla dostal na dosažitelnou míru úplnosti, podrobila jsem jednotlivé typologické skupiny analýze s použitím komparativních metod. Vedle porovnání

hmotových kompozic a půdorysných dispozic jsem hlavní důraz kladla na výrazové prostředky. Srovnávací morfologická analýza byla prováděna s cílem indentifikovat specifické prvky architekta autorského rukopisu a stanovit atributy jeho stylu. Při svém bádání jsem navštívila i Německo, Maďarsko, Polsko. V plánované návštěvě Lichtenštejna mi zabránila situace vzniklá opatřeními kvůli pandemii Covidu.

Obsah a struktura disertační práce

Text práce jsem rozdělila do několika na sebe logicky navazujících kapitol. První kapitolu jsem věnovala rodu Liechtensteinů. K pochopení architektury vznikající na liechtensteinských panstvích na Jižní Moravě a v Dolním Rakousku v poslední čtvrtině 19. století a na počátku dvacátého je nezbytné jak vědomí role jejího stavebníka knížete Jana II. z Liechtensteina, tak vědomí kontinuity rodové stavební činnosti.

Na tuto kapitolu navazuje krátká kapitola o vzniku a činnosti liechtensteinské dvorní stavební kanceláře. To, že zde vládla úzká spolupráce mezi všemi jejími zaměstnanci, je důležité pro vhled do tvorby Karla Weinbrennera.

V dalších kapitolách se věnuji architektově životu a dílu. Pouze díky několikaletému soustředěnému bádání v archivech, spolupráci s rakouskými kolegy a dosud žijícími potomky se podařilo alespoň částečně zrekonstruovat jeho životní dráhu. Vytvořit poměrně ucelený obraz architekta života, vývoje a rozsahu jeho tvorby nebylo rozhodně snadné, už jen proto, že ve službách Jana II. z Liechtensteina působil 45 let.

Pro přehlednost jsem kapitolu o životě Karla Weinbrennera rozdělila na několik podkapitol. První se zabývá jeho školními léty a počátky jeho působení v oboru, další pak prvními třemi lety v liechtensteinské dvorní stavební kanceláři ve Vídni. Následuje podkapitola o jeho působení v liechtensteinské lednické dvorní stavební kanceláři a na ni pak navazuje další, věnující se jeho životu a práci v letech 1909–1938, kdy působil jako profesor na německé technice v Praze. Na závěr jsem zařadila několik základních informací k jeho pobytu v Litoměřicích v letech 1938–1942. Opravám a renovacím prováděným či dozorovaným Karlem Weinbrennerem jsem pro větší přehlednost věnovala

zvláštní podkapitolu. Předmětem následující krátké kapitoly je architektova publikační činnost. Vývoj architektovy tvorby jsem se pokusila osvětlit v další kapitole, která se věnuje vývoji sakrálních staveb, protože právě na nich je možné velmi dobře sledovat postupný vývoj architektovy tvorby. Zvláště jsem zařadila urbanistický celek v Poštorné. Co mohlo a mělo vliv na Weinbrennerovu sakrální tvorbu, jsem se pokusila přiblížit v další kapitole a v následující pak zjistit, zda lze použít metodu srovnávací analýzy při určování autorství Weinbrennerových staveb. O tom, jak byla Weinbrennerova tvorba reflektována v dobovém tisku, pak krátce pojednává další kapitola. V podkapitole 6.7. jsem se pokusila zařadit architektovu tvorbu do kontextu evropského pozdního historismu. Pro pochopení východisek architektovy tvorby byl nezbytný malý exkurz do historie evropské sakrální architektury dlouhého 19. století. Následně byl zařazen srovnávací vzorek sakrální tvorby Weinbrennerových kolegů v liechtensteinské stavební kanceláři a architektů majících srovnatelné podmínky pro práci jako Karel Weinbrenner, tedy architektů pracujících ve stavební kanceláři Schwarzenbergů. V závěru jsem se pokusila souhrnně odpovědět na všechny otázky, které byly na začátku položeny.

Práce je doplněna katalogem s plány realizovaných i nerealizovaných sakrálních staveb a doplněna o obrazovou přílohu, která je pro přehlednost rozdělena na několik částí: školní léta i první počiny v oboru, veřejné stavby, lovecké záměčky, obytné domy, hájovny, drobné hospodářské stavby, interiérové návrhy, návrhy a stavby nedatované, ostatní návrhy a stavby Weinbrennerovi připisované. Vše řazené chronologicky v časové ose. Obrazová příloha jistě není kompletní, protože ne všechny plány nebo účty se zachovaly. Z časových důvodů nebylo také vzhledem k množství návrhů a plánů uložených nejen v MZA možné prostudovat všechny další nesignované plány, z nichž některé by bylo pravděpodobně možné přiřadit Karlu Weinbrennerovi. U plánů je někdy navíc velmi nesnadné určit autora, protože mezi liechtensteinskými dvorními stavebními kancelářemi vládla velmi těsná spolupráce a mnoho projektů bylo použito opakovaně, nebo jen s malými změnami. Architekti i inženýři používali často typizované písmo. Bylo také běžné, že zaneprázdnění architekti také často vytvořili jen návrh a inženýři jej

rozpracovali a rozkreslili. Přesto si myslím, že katalog i obrazová příloha jsou dostatečně reprezentativní a dobře dokumentují architektovu tvorbu.

Tato práce odpověděla zatím na základní otázky vztahující se k životu a dílu Karla Weinbrennera. Výzkum architektury 19. století je jednou z nejdynamičtěji se vyvíjejících specializací historiografie architektury. Lze tedy očekávat, že se i některé charakteristiky a prvky díla Karla Weinbrennera v budoucnosti ocitnou v nových souvislostech a významech a jeho místo v evropské architektuře 2. poloviny 19. století získá přesnější souřadnice.

Aktivní účast na konferencích:

Mezinárodní konference studentů doktorských programů. Staré a nové: staré jako východisko, či překážka? Old and new : are old works of art a staring-point or an obstacle? pořádaná Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy 28. 4. 2016.

Publikační činnost:

Jana BODNÁROVÁ : Kostel Navštívení Panny Marie v Poštorné. In: Staré a nové: staré jako východisko, či překážka?: sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských programů = Old and new : are old works of art a staring-point or an obstacle? : the proceedings of the international conference for doctoral students. Praha 2016, 275-285

BODNÁROVÁ 2018—Jana BODNÁROVÁ: Co stálo, mohlo stát a nyní stojí v Tvrdonicích. Historie kostelů v Mikuláše. In: Jdi svou cestou a nech lidi mluvit. 2018, 249–560

Výběr literatury a pramenů

BAUR 1891—Christian BAUR: Neugotik. München 1981

BAYLY 2019—Christopher Alan BAYLY: Zrod moderního světa 1780-1914: globální spojitosti a srovnání. Brno 2019

BENEŠOVÁ 1984—Marie BENEŠOVÁ: Česká architektura v proměnách dvou století (1780-1980). Praha 1984

BENEŠOVSKÁ 2009—Klára BENEŠOVSKÁ [et al.]: Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Architektura. Praha; Litomyšl. 2009, 591

BERGDOLL2000—Barry BERGDOLL: European architecture, 1750-1890 Oxford; New York 2000

BERTENS/NATOLI 2005—Hans BERTENS / Joseph NATOLI: Encyklopedie postmodernismu. Brno 2005

BOROVÍČKA/KAŠE /KUČERA / BĚLINA 2012—Michael BOROVÍČKA / Jiří KAŠE/Jan P. KUČERA / Pavel BĚLINA: Velké dějiny zemí Koruny české XII.a: 1860-1890. Praha/Litomyšl 2012

BRESSANI 2014—Martin BRESSANI: Architecture and the historical imagination: Eugene-Emmanuel Viollet-le-Duc, 1814-1879. London, New York 2014

BROŽOVÁ 1952—Jmila BROŽOVÁ (ed.): Čeští architekti-realisté devatenáctého století. Praha 1952

CLARK 1974—Kenneth CLARK: The Gothic Revival: an Essay in the History of Taste. London 1974

CZAJKOWSKI 2012—Petr CZAJKOWSKI (ed.): Portréty italských pamětihodností: v kresbách a historických fotografiích z liechtensteinských sbírek. Brno 2012

CZAJKOWSKI 2016—Petr CZAJKOWSKI: Sbíрка kresby, grafiky a fotografie na Státním zámku Lednice: Britanika & Liechtensteiniana. Brno 2016

CZUMALO 1991—Vladimír CZUMALO: Česká teorie architektury v letech okupace. Praha 1991

ČORNEJ/PRAHL 1993—Petr ČORNEJ / Roman PRAHL: Čechy a Evropa v kultuře 19. století. Praha 1993

DOORMAN 2008—Maarten DOORMAN: Romantický řád. Praha 2008

DOSTÁLEK 1945—Jan DOSTÁLEK. Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová. Hradec Králové 1945

EASTLAKE 1872—Charles Locke EASTLAKE: History of the Gothic Revival. London 1872

FALKE 1882—Jakob von FALKE: Geschichte des fürstlichen Hauses Lichtenstein. Bd.3. Wien 1882

FALKE 1877—Jacob von FALKE: Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein. Bd. 2. Wien 1877

GERMANN 1972—Georg GERMANN: Gothic Revival in Europe and Britain. London 1972

GERMANN 1974—Georg GERMANN: Neugotik: Geschichte ihrer Architekturtheorie. Stuttgart 1974

Hamburg und seine Bauten, unter Berücksichtigung der Nachbarstädte Altona und Wandsbeck. Hamburg 1890

GROTE 1963—Ludwig GROTE (ed.): Historismus und bildende Kunst: Vorträge und Diskussion im Oktober 1963 in München und Schloss Anif. München 1965

HAUPT—Herbert HAUPT: Fürst Karl I. von Liechtenstein Oberhofmeister Kaiser Rudolfs II. und Vizekönig von Böhmen Hofstaat und Sammeltätigkeit: Edition der Quellen aus dem liechtensteinischen Hausarchiv Wien; Köln, Graz 1983

HAUPT—Herbert HAUPT: Fürst Karl I. von Liechtenstein Oberhofmeister Kaiser Rudolfs II. und Vizekönig von Böhmen Hofstaat und Sammeltätigkeit: Edition der Quellen aus dem liechtensteinischen Hausarchiv Wien; Köln, Graz 1983

HITCHOCK 1994—Henri Rusell HITCHOCK: Die Architektur des 19. und 20. Jahrhunderts. München 1994

HÖESS 1908—Karl HÖESS: Fürst Johann II von Liechtenstein und die Bildende Kunst, Wien 1908

HORÁČEK 2012—Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: dobová diskuse o slohu. 2012

HORÁČEK 2013—Martin HORÁČEK. Za krásnější svět: tradicionalismus v architektuře 20. a 21. století. Brno 2013

HORÁK 2010—Ondřej HORÁK: Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století, Praha 2010

HOŘČIČKA 2014—Václav HOŘČIČKA: Liechteštejnové v Československu 2014, 14

HOŘČIČKA 2015—Václav HOŘČIČKA: Liechtenstein und die tschechoslowakischen Konfiskationen von 1945. Lichtenštejnsko a československé konfiskace z roku 1945: od druhé světové války po současnost. Vaduz 2015

HOROVÁ 1999—Anděla HOROVÁ (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění I., Praha, s. 175-176.

HUBATOVÁ—VACKOVÁ / PACHMANOVÁ / PEČINKOVÁ 2014—Lada HUBATOVÁ—VACKOVÁ/Martina PACHMANOVÁ / Pavla PEČINKOVÁ: Věci a slova: umělecký průmysl, užité umění a design v české teorii a kritice 1870–1970. Praha 2014

HUBATOVÁ—VACKOVÁ/ZAPLETAL 2016—Lada HUBATOVÁ—VACKOVÁ /Tomáš ZAPLETAL (eds.): Gottfried Semper: věda, průmysl a umění. Praha 2016

JENCKS 1977—Charles JENCKS: The Language of Post-Modern Architecture. New York 1977

KRAETZ 1903—Franz KRAETZL: Das Fürstenthum Liechtenstein und der gesammte Fürst Johann von und zu Liechtenstein'sche Güterbesitz ,7. Aufl. vyd. Brünn 1903

KRÄFTNER 2009—Johann KRÄFTNER: Biedermeier im Haus Liechtenstein: die Epoche im Licht der Fürstlichen Sammlungen München 2005

KRÄFTNER 2009—Johann KRÄFTNER: Klassizismus und Biedermeier in Mitteleuropa, Wien 2016 Bd. 1 a 2

KRÁLOVÁ 2018—Hana KRÁLOVÁ (ed.): Joseph Hardtmuth: architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů. Praha 2018

- KRSEK/KUDĚLKA/STEHLÍK/VÁLKA 1996—Ivo KRSEK / Zdeněk KUDĚLKA / Miloš STEHLÍK / Josef VÁLKA: Umění baroka na Moravě a ve Slezsku. Praha 1996
- KUTHAN 2001—Jiří KUTHAN: Aristokratická sídla v období romantismu a historismu. Praha 2001
- KUTHAN 2014—Jiří KUTHAN: Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914. Praha: 2014
- LAŠTOVIČKOVÁ/VYBÍRAL 2012—LAŠTOVIČKOVÁ Věra/ Jindřich VYBÍRAL: Architektura mezi Mnichovem a Prahou. In: München-Prag, Kunst zwischen Tradition und Moderne, Praha 2012, 257–294
- LAŠTOVIČKOVÁ 2015—Věra LAŠTOVIČKOVÁ: Cizí dům?: architektura českých Němců 1848-1891. Praha 2015
- MATĚJČEK/WIRTH 1921—Antonín MATĚJČEK / Zdeněk WIRTH: L'art tchèque contemporaine. Prague 1921
- MATĚJČEK / WIRTH 1922—Antonín MATĚJČEK / Zdeněk WIRTH: Česká architektura 1800-1920. Praha 1922
- MERKI/LÖFFLER 2013—Christoph Maria MERKI: Das Haus Liechtenstein in den böhmischen Ländern vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert. Vaduz 2013
- MIDDLETON/WATKIN 1890—Robin MIDDLETON /David WATKIN: Architecture du XIXe siècle. Paris 1993
- MILDE 1981—Kurt MILDE: Neorenaissance in der deutschen Architektur des 19. Jahrhunderts. Dresden 1981
- MIGNOT 1983—Claude MIGNOT: Architektur des 19. Jahrhunderts. Hamburg 1983
- MORAVÁNSKY 1988—Ákos MORAVÁNSKY: Die Architektur der Donaumonarchie: 1867-1918 Budapest 1988
- PETRBOK/PETRASOVÁ/MACHALÍKOVÁ 2016—Václav PETRBOK / Taťána PETRASOVÁ / Pavla MACHALÍKOVÁ (eds.): Neviditelná lojalita? Rakušané, Němci, Češi v české kultuře 19. století. Praha 2016
- PETRASOVÁ/LORENZOVA 2001—Taťána PETRASOVÁ / Helena LORENZOVA (eds.): Dějiny českého výtvarného umění III: 1780-1890. Praha 2001
- PREISS 1986—Pavel PREISS: Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko. Praha 1986
- ROSSI 1966—Aldo ROSSI: L'architettura della città. Padova 1966
- RUSKIN 2019—John RUSKIN: Nature of Gothic. Podstata gotiky: kapitola z Kamenů benátských. Praha. Academia 2019
- SEMPER 2016—Gottfried SEMPER: Věda, průmysl a umění. Praha 2016
- SUMMERSON 1993—Sir John SUMMERSON: Architecture in Britain 1530-1830. London 1993, 380-381
- ŠVÁCHA 2000—Rostislav ŠVÁCHA: Lomené, hranaté & obloukové tvary: česká kubistická architektura 1911-1923. Praha 2000
- TEIGE 1930—Karel TEIGE: Moderní architektura v Československu. Praha 1930
- VENTURI 1966—Robert VENTURI: Complexity and Contradiction in Architecture. New York 1966 (česky VENTURI Robert. Složitost a protiklad v architektuře. Praha 2001
- VOSTŘELOVÁ 2018—Věra VOSTŘELOVÁ: Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806-1882. Praha 2018

- VYBÍRAL 1994—Jindřich VYBÍRAL: Ignác Vojtěch Ullmann (1822-1897). Praha 1994
- VYBÍRAL 1999— Jindřich VYBÍRAL: Století dědiců a zakladatelů: architektura jižních Čech v období historismu. Praha 1999
- VYBÍRAL 2002—Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století. Praha 2002
- VYBÍRAL 2002—Jindřich VYBÍRAL: Mladí mistři: architekti ze školy Otto Wagnera na Moravě a ve Slezsku. Praha 2002
- VYBÍRAL 2003—Jindřich VYBÍRAL: Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938. Ostrava 2003
- WAGNER–RIEGER 1970—Renate WAGNER–RIEGER: Wiens Architektur im 19. Jahrhundert. Wien 1970
- WINKELBAUER 1995—Thomas WINKELBAUER: Liechtensteinové jako šlechta neznající hranice. In: Kultury na hranici: Jižní Čechy-Jižní Morava-Waldviertel-Weinviertel. Wien 1995
- WINKELBAUER 1995—Thomas WINKELBAUER: Liechtensteinové jako šlechta neznající hranice. In: Kultury na hranici: Jižní Čechy-Jižní Morava-Waldviertel-Weinviertel. Wien 1995
- ZATLOUKAL 1967—Pavel ZATLOUKAL: Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 1967
- ZATLOUKAL 1981—Pavel ZATLOUKAL: Urbanismus konce 19. století v českých zemích se zvláštních zřetelem k činnosti Camilla Sitteho. In: Historické vědomí v českém umění 19. století. Praha 1981
- ZATLOUKAL 1986— Pavel ZATLOUKAL: Historismus: architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 1986
- ZATLOUKAL 1997—ZATLOUKAL Pavel: Brněnská okružní třída. Brno 1997
- ZATLOUKAL 2001— Pavel ZATLOUKAL: Architektura 19. století / Pavel Zatloukal, 1. vyd. Praha 2001
- ZATLOUKAL 2002—ZATLOUKAL Pavel: Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku. Olomouc 2002
- ZATLOUKAL 2016—Pavel ZATLOUKAL: Meditace o architektuře: Olomouc, Brno, Hradec Králové: 1815-1915. Řevnice: 2016
- ZECKEL 1862— Matthias J. ZECKEL: Verzeichnisse der Landeshauptstadt Brünn. Brünn 1862, 54
- ZGÓRNIAK 1987—Marek ZGÓRNIAK: Wokół neorenesansu w architekturze XIX wieku. Kraków 1987

Prameny:

- Národní archiv v Praze
 Moravský zemský archiv
 Státní oblastní archiv Opava
 Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein Wien
 Liechtensteinisches Landesarchiv Vaduz
 Zemský archiv v Opavě
 Státní okresní archiv Olomouc
 Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově

Shrnutí

Předkládaná disertace je první ucelenou prací o životě a díle architekta Karla Weinbrennera. Je vedena snahou o hlubší poznání nejen architektova života, ale zejména jeho rozsáhlého díla. Jak toto dílo navazuje na velmi dlouhou a bohatou stavební činnost rodu Liechtensteinů. Vysvětluje činnost a spolupráci v liechtensteinské stavební kanceláři. Vyplňuje dosud neprobádaná místa v životě Karla Weinbrennera a jeho rodiny. Mapuje vývoj jeho tvorby od školních let, přes jeho praxi v Lednici a působení na německé technice v Praze. Věnuje se zdrojům, které na architektovu tvorbu působily i prezentaci jeho staveb v dobovém tisku. Stranou nezůstala ani Weinbrennerova publikační činnost. Práce se dále snaží o zasazení architektovy tvorby do kontextu evropského pozdního historismu. Je doplněna katalogem Weinbrennerových sakrálních staveb a obrazovou přílohou se všemi, dosud nalezenými architektovémi plány, projekty a realizacemi.

Summary

This thesis is the first work about the life and work of Karel Weinbrenner. Its aim is to deepen the knowledge of architect's life and his large work and also how it links with a long and rich building activities of the Liechtenstein family. It also shows the activities and cooperation in the Liechtenstein Building Office and tries to fill out the blank places in the life of Karl Weinbrenner and his family. It maps the development of his work from his school years to his work at Lednice and teaching at German Technical School in Prague. It deals with the sources which influenced his work and his buildings in the press. Weinbrenner's publications are also mentioned. This work also tries to show the architect's work in the context of European late historism. The catalogue of Weinbrenner's buildings is added as well as pictures of all found plans, projectes and the realized buildings.

Anotace

Na Jižní Moravě a v Dolním Rakousku působil ve službách knížete Jana II. z Liechtensteina Karel Weinbrenner. Tento architekt zanechal za sebou na panstvích Liechtensteinů nesmazatelnou stopu. Jako architekt a později i ředitel liechtensteinské stavební kanceláře v Lednici navrhl velké množství staveb, z nichž některé se dochovaly téměř neporušené dodnes. Kostely, kaple, fary, školy, nádraží, nemocnice, domy, hájenky i drobnější hospodářská stavení postavené podle jeho projektů dodnes dotváří malebný ráz krajiny. V Lednici působil Karel Weinbrenner do roku 1909, tedy 25 let. V roce 1909 byl jmenován řádným profesorem na německé technice v Praze, kde působil až do roku 1926. Emeritním profesorem byl až do roku 1938. Přesto o jeho životě a práci příliš nevíme. V literatuře se jeho jméno objevuje pouze ve spojitosti s kostely Navštívení Panny Marie v Poštorné a sv. Michaela archanděla v Ladné. V českém prostředí zatím nevyšla žádná ucelená práce o architektově životě a díle. Cílem této disertační práce je vytvořit architektovu monografii začlenit ji do kontextu dobové architektury pozdního historismu.

Klíčová slova: architektura – historismus - Karel Weinbrenner – Liechtensteinové

Abstract

In Southern Moravia and Lower Austria there was engaged by Johann II of Liechtenstein Karl Weinbrenner. This architect left on the estates of the Liechtensteins ineffacable trace. As an architect and later as the director of the Liechtenstein Buildin Office at Lednice he projected a great number of buildings and some of them remained intact up to these days. Churches, chapels, parish houses, school, railway stations, hospitals, gamekeeper's lodges and some smaler farming houses built according to his plans still form a picturesque character of the countryside. At Lednice Karl Weinbrenner worked till 1909, that is for 25 years. In 1909 he was appointed a professor of German Technical School in Prague where he stayed till 1926 and as an emeritus professor till 1938. In spite of that we do not know too much about his life and work. In literature his name is mentioned only in case of church of

Visitation of Virgin Mary at Poštorná and of church St. Michael the Archangel at Ladná. In Bohemian Lands there was not published any work dedicated to his life and work. The aim of this thesis is to write a monograph and to incorporate it into the context of late historism architecture.

Keywords: architecture – historism – Karl Weinbrenner – the Liechtensteins